

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 382/2022-30

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Laššákovej a zo sudcov Petra Molnára (sudca spravodajca) a Ľuboša Szigetiho v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpeného JUDr. Stanislavou Ferkovou, advokátkou, Jantárová 30, Košice, proti postupu Okresného súdu Košice-okolie v konaní vedenom pod sp. zn. 16 C 282/2001 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Košice-okolie v konaní vedenom pod sp. zn. 16 C 282/2001 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Sťažovateľovi **p r i z n á v a** finančné zadosťučinenie **7 000 eur**, ktoré **j e** mu Okresný súd Košice-okolie **p o v i n n ý** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
3. Okresný súd Košice-okolie **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **410,92 eur** a zaplatiť ich právnej zástupkyňi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 13. júna 2022 domáha vyslovenia porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Košice-okolie (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom

pod sp. zn. 16 C 282/2001 (ďalej len „napadnuté konanie“). Navrhuje, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu konať bez zbytočných prietáhov, priznal mu náhradu trov konania a primerané finančné zadosťučinenie 30 000 eur.

2. Z ústavnej sťažnosti a vyžiadaného spisu okresného súdu sp. zn. 16 C 282/2001 vyplýva, že sťažovateľ v procesnom postavení žalobcu sa žalobou z 20. apríla 2001 domáha „zrušenia vlastníckeho práva nadobudnutého vydržaním“. Sťažovateľ uvádza, že po 11 rokoch od podania žaloby okresný súd na pojednávaní 4. júna 2012 vyhlásil rozsudok, ktorým žalobu zamietol, pričom tento rozsudok bol doručený jeho právnej zástupkyňi až 20. novembra 2012.

3. Dňa 4. decembra 2012 podal sťažovateľ proti prvoinštančnému rozsudku odvolanie. Po nahliadnutí do spisového materiálu zistil, že okresný súd predložil vec odvolaciemu súdu až 4. decembra 2017, teda presne po piatich rokoch od podania odvolania. Odvolací súd uznesením č. k. 2 Co 389/2017 z 19. októbra 2018 rozsudok okresného súdu zrušil z dôvodu jeho nepreskúmateľnosti a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Po vrátení veci konanie pokračovalo na okresnom súde, pričom v poradí druhý rozsudok okresného súdu vo veci samej z 28. septembra 2021 nebol ku dňu podania ústavnej sťažnosti sťažovateľovi doručený.

4. Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 382/2022 zo 6. septembra 2022 prijal ústavnú sťažnosť sťažovateľa na ďalšie konanie v celom rozsahu.

II.

Argumentácia sťažovateľa

5. Postup okresného súdu sa podľa názoru sťažovateľa vyznačuje neefektívnou činnosťou, ktorej dôsledkom je neprimeraná dĺžka napadnutého konania, ktoré nie je ani po viac ako 21 rokoch právoplatne skončené.

6. Podľa názoru sťažovateľa je napadnuté konanie poznamenané prietahmi a samotná jeho dĺžka je ústavnoprávne neakceptovateľná, pričom dochádza k porušeniu jeho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľa

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

7. Okresný súd vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti uznal vznik prietáhov v napadnutom konaní spočívajúcich v jeho nečinnosti, poukázal na to, že nezodpovedá za prietahy vzniknuté v súvislosti

s rozhodovaním odvolacieho súdu, a zdôraznil, že sťažovateľ sa na prietahy v konaní nikdy nestážoval.

8. Predsedníčka okresného súdu uviedla, že napadnuté konanie je fakticky náročnejšie s poukazom na smrť žalovaného a následne prebiehajúce dedičské konanie, pričom dodala, že strany sporu, ale aj dožiadané štátne orgány neposkytli okresnému súdu súčinnosť v určených lehotách, čo tiež spôsobilo predĺženie napadnutého konania. Okresný súd oznámil, že nariadené pojednávania musel viackrát odročiť na základe žiadostí obidvoch strán sporu, resp. pre snahu strán o vyriešenie sporu mimosúdnu dohodou. Požadované finančné zadost'učinenie považuje za neprimerané.

9. Predsedníčka okresného súdu pripojila k svojmu vyjadreniu chronologický prehľad úkonov v posudzovanom konaní, z ktorého okrem iného vyplývajú nasledujúce relevantné skutočnosti:

„8. 7. 2010 súd uznesením pripustil ďalších účastníkov do konania a zmenu návrhu, predmetné uznesenie nadobudlo právoplatnosť dňa 5. 8. 2010 - čo do výroku o pripustení zmeny návrhu a čo do výroku o pripustení vstupu do konania nadobudlo právoplatnosť dňa 21. 8. 2010,

9. 11. 2010 súd uznesením konanie o nároku žalobcov v 2. a 3. zastavil a žiadnemu z účastníkov nepriznal právo na náhradu trov konania; uznesenie nadobudlo právoplatnosť dňa 29. 12. 2010,

2. 4. 2012 pojednávanie, odročené na 23. 4. 2012 za účelom vyhlásenia rozsudku,

23. 4. 2012 pojednávanie, na ktorom zrušil uznesenie vyhlásené na pojednávaní dňa 2. 4. 2012, ktorým bolo pojednávanie odročené za účelom vyhlásenia rozhodnutia a pojednávanie bolo odročené na 4. 6. 2012,

4. 6. 2012 pojednávanie, vyhlásený rozsudok

16. 11. 2012 vypracovaný rozsudok,

4. 12. 2012 odvolanie žalobcu proti rozsudku zo dňa 4. 6. 2012,

5. 10. 2017 spis bol na základe Opatrenia predsedu súdu prerozdelený náhodným výberom z dôvodu, že zákonná sudkyňa JUDr. Švrčeková sa vzdala výkonu funkcie sudcu,

4. 12. 2017 spis predložený Krajskému súdu v Košiciach na rozhodnutie o podanom opravnom prostriedku,

9. 11. 2018 vrátený spis z odvolacieho súdu spolu s uznesením zo dňa sp. zn. 2 Co/389/2017, ktorým zrušil rozsudok a vrátil vec súdu prvej inštancie na ďalšie konanie,

10. 7. 2019 súd uznesením rozhodol o pokračovaní v konaní s dedičom žalovaného v 2. rade a vyzval žalobcu na doplnenie žaloby v časti žalobného petitu; uznesenie nadobudlo právoplatnosť dňa 17. 10. 2019,

15. 4. 2021 súd uznesením rozhodol o pokračovaní v konaní s dedičmi po poručiteľovi (žalovaného v 1. rade); uznesenie právoplatné dňa 18. 6. 2021; súd spolu s uznesením doručoval pristupujúcim žalovaným opis žaloby na vyjadrenie spolu s poučeniami o procesných právach a povinnostiach strán sporu,

28. 9. 2021 pojednávanie, vyhlásený rozsudok, vypracovaný rozsudok, nadobudol právoplatnosť dňa 18. 8. 2022,

30. 9. 2022 Spis je toho času u vyššieho súdneho úradníka na rozhodnutie o výške náhrady trov tohto konania.“

III.2. Replika sťažovateľa:

10. Sťažovateľ v replike okrem iného uviedol, že zo samotného vyjadrenia okresného súdu vyplýva, že uznal a špecifikoval existenciu prietáhov v napadnutom konaní. V súvislosti s konštatovaním okresného súdu, že neeviduje sťažnosť sťažovateľa na prietahy v predmetnom konaní a poukazuje na skutočnosť, že ústavný súd už viackrát rozhodol, že účelom práva účastníka konania pred všeobecným súdom podať sťažnosť na prietahy v konaní je poskytnutie príležitosti tomuto súdu, aby sám odstránil protiprávny stav zapríčinený porušením základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, sťažovateľ uvádza, že ústavný súd opakovane rozhodol o porušení základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov aj napriek tomu, že sťažovateľ nepodal sťažnosť na prietahy v konaní predsedovi dotknutého súdu, pričom sa odvolal i na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“).

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

11. Podstatu ústavnej sťažnosti sťažovateľa tvorí námietka, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní, ktoré nie je ani po viac ako 21 rokoch od jeho začatia právoplatne skončené, došlo k vzniku zbytočných prietáhov takej intenzity, ktoré odôvodňujú vyslovenie porušenia základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a jeho práva na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

12. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru ESLP k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 132/03, IV. ÚS 105/07, IV. ÚS 90/2010).

13. Pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie už označených práv vychádza ústavný súd zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci sa právna neistota osoby neodstráni. Ústavné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov (v primeranej lehote) je naplnené až právoplatným rozhodnutím všeobecného súdu, na ktorom sa osoba domáha odstránenia právnej neistoty týkajúcej sa svojich práv (pozri napr. II. ÚS 26/95, I. ÚS 47/96, II. ÚS 22/96, II. ÚS 48/96, I. ÚS 55/97, I. ÚS 57/97, I. ÚS 92/97 a I. ÚS 10/98).

14. Ústavný súd teda akcentuje, že pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru vychádza zo svojej konštantnej judikatúry, v súlade s ktorou „odstránenie stavu právnej neistoty je podstatou, účelom a cieľom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov“ (I. ÚS 24/03, II. ÚS 66/03, IV. ÚS 15/03), pričom „tento účel možno zásadne dosiahnuť právoplatným rozhodnutím“ (III. ÚS 127/03). Základnou povinnosťou súdu a sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie.

15. Judikatúra ústavného súdu sa ustálila i v tom, že otázka, či v konkrétnom prípade bolo alebo nebolo porušené základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, sa skúma vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti každého jednotlivého prípadu, a to najmä podľa týchto troch základných kritérií: právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu (napr. I. ÚS 41/02). V súlade s judikatúrou ESĽP ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (napr. I. ÚS 19/00, I. ÚS 54/02, II. ÚS 32/02).

16. Z judikatúry ústavného súdu však vyplýva tiež to, že v prípade extrémnych prietáhov (prietahy, ktoré možno počítať v desiatkach rokov) už uvedené faktory strácajú význam, pretože ani právne či skutkovo najnáročnejšie spory nesmú trvať takú dlhú dobu, ktorá už predstavuje podstatnú časť ľudského života. Ústavný súd už mnohokrát vyslovil, že „oneskorená spravodlivosť je odmietnutou spravodlivosťou“ (pozri nález sp. zn. II. ÚS 17/2019, bod 32 a tam citované rozhodnutia) a že dĺžka konania počítaná v desiatkach rokov je z ústavnoprávneho hľadiska neakceptovateľná a už sama osebe je spôsobilým dôvodom na vyslovenie porušenia základného práva účastníka takého konania na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (napr. I. ÚS 52/01, I. ÚS 582/2015, III. ÚS 169/2017, II. ÚS 17/2019).

17. Európsky súd pre ľudské práva v obdobných prípadoch konštatoval, že vo výnimočných prípadoch môže byť príliš dlhé trvanie súdneho konania považované za zásah do práva na prístup k súdu a neodôvodnená absencia konečného rozhodnutia počas obzvlášť dlhého obdobia môže predstavovať až odmietnutie spravodlivosti (rozsudok vo veci Vassilios Athanasiou a ďalší proti Grécku z 21. 12. 2010, č. 50973/08, § 52).

18. V súvislosti s ústavným prieskumom postupu okresného súdu v napadnutom konaní ústavný súd z obsahu ústavnej sťažnosti a vyžiadaného spisového materiálu zistil, že konanie v uvedenej veci začalo podaním žaloby 20. apríla 2001, v poradí druhé meritórne rozhodnutie bolo okresným súdom prijaté 28. septembra 2021, no toto rozhodnutie nebolo v čase doručenia ústavnej sťažnosti právoplatné. Právoplatnosť nadobudlo 18. augusta 2022. Predmetnú dĺžku konania je možné považovať už *prima facie* za extrémnu a za absolútne ústavne neakceptovateľnú a neospravedliteľnú (neobhájiteľnú) a sama osebe je dôvodom na vyslovenie porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, a to bez potreby bližšieho skúmania konkrétneho priebehu konania. Vzhľadom na takúto extrémnu dĺžku konania

nepovažoval ústavný súd za potrebné hodnotiť ani tri východiskové kritériá pre posúdenie toho, či v danom prípade došlo k porušeniu čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru, teda zložitosť veci, správanie účastníka konania a postup súdu. K predĺženiu konania prispel samotný okresný súd okrem iného i tým, že jeho rozsudok zo 4. júna 2012 bol 19. októbra 2018 zrušený odvolacím súdom a vec mu bola vrátená na ďalšie konanie. Uvedené svedčí o neefektívnom a nesústreďenom postupe okresného súdu, pričom v postupe okresného súdu sa opakovane vyskytovali i obdobia dlhodobej neodôvodnenej nečinnosti.

19. Ústavný súd na základe vykonaného posúdenia dospel k záveru, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní došlo k vzniku zbytočných prietáhov, a tým k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a jeho práva na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku rozhodnutia).

V.

Prikázanie vo veci konať a priznanie primeraného finančného zadosťučinenia

20. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak porušenie základných práv podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal.

21. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa, svojou nečinnosťou vo veci konal.

22. Napriek tomu, že ústavný súd rozhodol o porušení sťažovateľovho označeného základného práva podľa ústavy a práva podľa dohovoru, nedal okresnému súdu príkaz konať, majúc na zreteli skutočnosť, že v čase rozhodovania o ústavnej sťažnosti bolo v právnej veci sťažovateľa už vo veci samej právoplatne rozhodnuté (bod 4 výroku rozhodnutia).

23. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

24. Podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže priznať sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, ak o to požiadal.

25. Podľa § 123 ods. 2 zákona o ústavnom súde ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, v ústavnej sťažnosti uvedie rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

26. Sťažovateľ si v ústavnej sťažnosti žiada priznať od okresného súdu primerané finančné zadosťučinenie 30 000 eur vzhľadom na dlhodobý stav právnej neistoty.

27. Pri určení primeraného finančného zadosťučinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných EŠLP, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

28. Vzhľadom na konštatované zbytočné prietahy, neodôvodnenú nečinnosť a neefektívny postup okresného súdu, berúc do úvahy extrémnu dĺžku napadnutého konania a všetky okolnosti daného prípadu, ústavný súd, majúc na pamäti to, že cieľom priznania primeraného finančného zadosťučinenia je len zmiernenie ujmy pociťovanej z porušenia základných práv alebo slobôd zaručených ústavou, resp. záväznou medzinárodnou zmluvou, považoval priznanie 7 000 eur sťažovateľovi za primerané finančné zadosťučinenie (bod 2 výroku rozhodnutia).

29. Podľa § 135 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd prizná sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, orgán verejnej moci, ktorý porušil základné práva alebo slobody, je povinný sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie zaplatiť do dvoch mesiacov od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu. Ak ten, komu bolo uložené zaplatiť sťažovateľovi finančné zadosťučinenie, v tejto lehote priznané finančné zadosťučinenie sťažovateľovi nezaplatí, v zmysle odseku 2 citovaného ustanovenia sa zvyšuje finančné zadosťučinenie priznané ústavným súdom o 5 % za každý aj začatý rok omeškania až do jeho zaplatenia.

VI. Trovy konania

30. Sťažovateľ si uplatnil náhradu trov konania pred ústavným súdom, ktoré mu vznikli v súvislosti s právnym zastupovaním právnou zástupkyňou.

31. Ústavný súd pri rozhodovaní o náhrade trov konania vychádzal z obsahu súdneho spisu. Za prvé dva úkony právnej služby, t. j. prevzatie a prípravu zastupovania a podanie ústavnej sťažnosti, vychádzal z priemernej mesačnej mzdy zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za prvý polrok 2021, ktorá bola 1 163 eur, keďže išlo o úkony právnej služby vykonané v roku 2022. Odmena za jeden úkon právnych služieb za rok 2022 v zmysle § 11 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“) predstavuje sumu 193,83 eur. Takto stanovená odmena predstavuje pri dvoch úkonoch 387,66 eur, s režijným paušálom 2 x 11,63 eur (§ 16 ods. 3 vyhlášky) spolu 410,92 eur. Pokiaľ ide o ďalší úkon právnej služby – repliku sťažovateľa, ústavný súd konštatuje, že neobsahuje nové, resp. ústavnoprávne relevantné skutočnosti, ktoré mu nie sú známe, preto odmenu za uvedený úkon nepriznal. Úspešnému sťažovateľovi priznal teda náhradu trov konania v sume 410,92 eur (bod 3 výroku rozhodnutia).

32. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právnej zástupkyne sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označenej v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 14. decembra 2022

Jana Laššáková
predsedníčka senátu